

CHARLES MALLISON

Nu mă născusem încă, așa că nu era decât văru' Gowan, destul de mare ca să vadă și să-și aducă aminte și să-mi povestească mai târziu, când mă făcusem și eu destul de mare ca să pricep. Adică, văru' Gowan plus unchiu' Gavin, sau poate mai curând unchiu' Gavin plus văru' Gowan. El – văru' Gowan – avea treisprezece ani. Bunicul lui era frate cu bunicu', așa că, pe vremea când am aflat noi, nici el, nici eu nu știam ce fel de veri eram unul cu altul. Așa că el ne spunea „vere“ tutu- rora afară de bunicu', și noi toți, afară de bunicu', îi ziceam „vere“ și gata.

Ei stăteau la Washington, unde tatăl lui lucra la Ministerul Afacerilor Externe, și așa deodată Ministerul Afacerilor Externe l-a trimis pe tatăl lui în China sau în India, sau, în fine, undeva departe, unde trebuia să stea doi

ani; și mama lui se ducea și ea acolo, așa că l-au trimis pe Gowan aici, să stea la noi și să meargă la școală la Jefferson, până se-ntorc. „Noi“ pe vremea aceea însemna bunicu' și mama, și tata, și unchiu' Gavin. Așa că asta era ce știa Gowan despre chestia aia până ce m-am născut și-am ajuns destul de mare ca să știu și eu. Așa că atunci când spun „noi“ și „credeam“, e vorba de Jefferson și despre ce credea Jeffersonul.

La început noi credeam că turnul de apă nu era decât monumentul lui Flem Snopes. Pe vremea aia nu ne ducea capul la mai mult. De-abia mai târziu ne-am dat seama că ceea ce se vedea acolo jos, la orizont, deasupra Jeffersonului, în Mississippi, nu era nici un fel de monument. Era o amprentă.

Odată, într-o zi de vară, Flem intră în oraș pe drumul dinspre sud-est, într-o căruță cu doi catâri, în care erau nevastă-sa și copilul, și câteva lucrurișoare. A doua zi sta îndărătul teșghelei unui mic restaurant al lui V.K. Ratliff, de pe o stradă dosnică. Adică era al lui Ratliff, dar în asociație cu cineva, pentru că el – Ratliff – își petrecea cea mai mare parte din timp în căruță (asta era înainte de-a-și fi cumpărat Fordul model T), cutreierând ținutul cu mașina lui de cusut, cu care făcea

demonstrații și apoi vindea. Adică noi credeam că Ratliff mai era încă unul dintre tovarăși, până l-am văzut îndărătul tejghelei pe străin, încins cu șorțul unsuros al celuiilalt – un om scund și taciturn, cu o cravată minusculă cu nodul gata făcut și ochi fără urmă de strălucire și un nas mic încovoiat ca un cioc de șoim mititel; o săptămână mai târziu, Snopes își întinsese un cort de pânză în dosul restaurantului, și locuia acolo cu nevastă-sa și cu copilul. Atunci a fost când Ratliff i-a zis lui unchiu' Gavin:

— Dă-i puțin răgaz. Dă-i șase luni și-ai să vezi că-l scoate și pe Grover Cleveland – Grover Cleveland Winbush era asociatul – din cafeneaua asta.

Asta era în prima vară, prima vară a Snopeșilor, cum zicea unchiul Gavin. Pe atunci era la Harvard, să-și ia licența în litere. După asta avea să se ducă la Universitatea Mississippi, la Facultatea de Drept, să se pregătească să intre asociat cu bunicu'. Dar în vacanță îl ajuta de pe acum pe bunicu' în slujba de procuror al orașului; pe Mrs Snopes de-abia dac-o zărise, așa că nu numai că nu știa c-o să se ducă în Germania să se înscrie la universitatea din Heidelberg, nu știa nici măcar c-o să vrea vreodată să se ducă: doar ce vorbea c-o să

meargă acolo odată, cândva, o idee seducătoare, s-o porți în gând, s-o vânturi.

El și cu Ratliff stăteau de vorbă împreună o mulțime. Pentru că, deși Ratliff nu umblase niciodată pe la școli pe-unde va și tot timpul călătorea prin ținutul nostru vânzând mașini de cusut (adică vânzând sau făcând schimb, sau negustorind orice altceva), și pe el, și pe unchiu' Gavin îi interesau oamenii – cel puțin așa zicea unchiu' Gavin. Pentru că ce crezusem eu dintotdeauna că-i interesa pe ei era să știe. Până atunci, adică. Pentru că de data asta era mult mai mult decât simplă curiozitate. De data asta era îngrijorare.

Noi prin Ratliff am început s-auzim vorbindu-se despre Snopes. Sau, mai bine zis, despre Snopeși. Nu, greșesc: fusese un Snopes în cavalerie, sub comanda colonelului Sartoris, în 1864 – printre cei a căror treabă era să facă razii prin detașamentele yankee, să le fure caii. Numai că de data asta a fost un detașament confederat care l-a prins – pe Snopes ăsta – furând cai confederați și se credea c-a fost spânzurat. Eroare și asta, evident, pentru că (îi spunea Ratliff lui unchiu' Gavin), acum vreo zece ani, Flem Snopes și cu un bătrân, care părea să fie tată-său, au apărut deodată ca din senin și au arendat o fermă mică de la Will

Varner, care era proprietar pe-aproape tot satul și pe ținutul căruia-i zice Moșia Franțuzului, la vreo treizeci de kilometri de Jefferson. Era o fermă atât de nenorocită și de mică, și de secătuită, că numai cei mai amărâți fermieri o luau și nu stăteau nici ei acolo decât un an. Cu toate astea, Ab și cu Flem au arendat-o și, evident (zice Ratliff), el sau Flem, sau amândoi împreună, au găsit-o...

— Au găsit-o, ce? făcu unchiu' Gavin.

— Nu știu, zise Ratliff. Ce-o fi fost, ce-ngropaseră acolo moș Billy și Jody și crezuseră că-i în siguranță.

Pentru că, în iarna aia, Flem era vânzător în prăvălie la moș Billy. Și ce găsisse trebuie să fi fost ceva de soi, sau poate că nici n-a mai avut nevoie; poate că găsisse altceva, ceva ce Varnerii crezuseră că-i ascuns bine și la adăpost, chiar sub tejgheaua prăvăliei. Pentru că, într-un an de zile, bătrânul Ab se mutase la Moșia Franțuzului, să stea la băiat și apăruse de-Dumnezeu-știe-unde un alt Snopes, care luase ferma; și, după alți doi ani, tot un Snopes, un altul, era fierarul oficial în fierăria lui Varner. Așa că erau tot atâția Snopeși la Moșia Franțuzului câți și Varneri, și cinci ani mai târziu, adică în anul în care Flem se mutase la Jefferson, erau chiar mai mulți Snopeși decât

Varneri, pentru că o Varner era măritată cu un Snopes și-i dădea să sugă unui Snopes mititel.

Pentru că ce găsisse Flem această ultimă dată era înlăuntrul casei lui moș Billy. Era unica lui fată și ultimul copil, nu numai frumoasa satului, ci frumoasă-n toată regula, în tot ținutul. Și nu era nici doar pentru banii și pământul bătrânului Will. Pentru c-am văzut-o și eu, și mi-am dat seama despre ce-i vorba, chiar dacă era femeie-n toată firea și măritată, cu copil mai mare ca mine, care n-aveam atunci mai mult de unsprezece sau doisprezece, sau treisprezece ani. („Ehei, făcea unchiu' Gavin, chiar la doisprezece ani să nu-ți închipui că erai primul bărbat care-și mușca pumnii pentru-o femeie ca ea.“) Nu că era prea cucoană mare, prea teribilă – o Junonă cum se spune. Era c-avea prea mult din ce poate să-ncapă într-un trup de femeie, ce poate să-ncapă așa, ca să țină: prea multă albi-ciune, prea mult de femelă, prea multă splendoare sau poate tocmai: pură splendoare, nu-mi dau seama; așa că atunci când o vedeai prima oară, simțeai ca un fel de șoc, te simțeai cuprins de recunoștință pentru simplul fapt că trăiai și că erai bărbat cu ea o dată-n timp și spațiu, și-apoi, în clipa următoare, și-n vecii vecilor apoi, te-apuca un fel de disperare,

pentru că-ți dădeai seama că un singur bărbat, oricare o fi fost ăla, n-o să fie niciodată în stare să-i facă față și s-o păstreze, și s-o merite; amărăciune pentru tot restul zilelor, pentru că tot restul zilelor nu te vei mulțumi cu mai puțin.

Asta-i ce descoperise el la data aceea. Într-o bună zi, după spusele lui Ratliff, satul află că Flem Snopes și Eula Varner trecuseră cu-o noapte înainte hotarul în comitatul vecin și cumpăraseră o dispensă și se căsătoriseră; în aceeași zi, tot după spusele lui Ratliff, satul află că trei tineri, trei dintre cei care-i făcuseră curte Eulei, fugiseră pe neașteptate din ținut, tot noaptea; fugiseră-n Texas se zicea, sau, în orice caz, spre apus, destul de departe spre apus, ca să nu-i poată ajunge moș Billy sau Jody Varner, dac-ar fi trebuit să-ncerce. Apoi, după o lună, Flem și Eula au plecat și ei în Texas („pe vremea mea, zicea unchiu' Gavin, destinația asta o luau cei bănuți sau faliți, sau care umblau să dea lovitura“), ca să se-ntoarcă în vara următoare cu o fetiță, mai măricică decât te-ai fi așteptat de la una de numai trei luni....

— Și caii, zise unchiu' Gavin.

Pentru că știam despre chestia asta, mai ales că Flem Snopes nu fusese primul care s-aducă la noi cai. Cam în fiecare an sau aproape, se găsea câte unul care venea în ținut

cu un șir de cai sălbatici, neînvățați deloc, de pe undeva din apus, și-i vindea la mezat. De data asta, căluții au sosit aduși de un om care se vedea bine că-i din Texas, dar venise în același timp în care domnul și doamna Snopes se-ntorceau acasă din același stat. Caii din șiragul ăsta păreau să fie însă neobișnuit de sălbatici, pentru că, atunci când au scăpat și s-au risipit, acești cai bălțați neîmblânziți și imposibil de-mblânzit s-au împrăștiat nu numai pe locurile satului, ci pe toată jumătatea de vest a ținutului. Cu toate astea, nimeni n-a putut vreodată să dovedească până la urmă, în mod categoric, c-ar fi fost ai lui Snopes.

— Nu, nu, zise unchiu' Gavin. Dumneata n-ai fost unul din ai trei, care-au fugit de mirosul de praf de pușcă al lui Will Varner. Și să nu-mi spui că Flem Snopes ți-a dat unu' din caii ăia pe jumate de restaurant, pentru că n-am să te cred. Ce-a fost?

Ratliff ședea, afabil, cu fața bronzată, ras proaspăt și cu cămașa albastră curată, fără cravată și cu privirea blândă, inteligentă, pătrunzătoare, și nu se uita chiar direct la unchiu' Gavin.

— A fost casa a' veche, zise.

Unchiu' Gavin aștepta.

— Conacu' vechi al Franțuzului.

Unchiu' Gavin aştepta.

— Banii ăia îngropaţi. Atunci unchiu' Gavin înţelese: nu era în tot Mississippiul, sau, dacă-i vorba în tot Sudul, plantaţie cu casă dinaintea războiului civil, care să nu-şi aibă legenda ei, despre bani şi tacâmuri îngropate în grădină de frica tâlharilor yankei – în acest anume caz, conacul în ruină, care pe vremuri dominase întreg ținutul şi-i lăsase moştenire numele său, Moşia Franţuzului, şi care acum era al Varnerilor.

— A fost greşala lui Henry Armstid, care a-ncercat să se răfuiască cu Flem pentru calul pe care i-l vânduse texanul şi-i rupse piciorul.

— Nu, zise Ratliff, a fost şi greşala mea tot atât de mult ca şi a ălorlalţi, a oricăruia dintre noi. Să-ncerci să afli ce interes avea Flem să fie proprietar pe conacul ăla vechi când vedea oricine că nu făcea nici doi bani. Nu vreau să spun de ce-l cumpărase Flem. Vreau să spun de ce-l primise măcar, când moş Billy i l-a dat, lui şi Eulei, dar de nuntă. Aşa c-atunci când Henry s-a apucat să-l urmărească şi să-l pân-dească pe Flem şi-n cele din urmă l-a prins în noaptea aia săpând în fosta grădină de flori, eu nu zic că Henry a trebuit să facă mari eforturi ca să mă convingă să merg cu el noaptea următoare, să-l văd şi eu pe Flem săpând.

— Așa c-atunci când, în fine, Flem a isprăvit de săpat și-a plecat, dumneata și cu Henry ați ieșit dintre tufișuri și v-ați apucat de săpat, zise unchiu' Gavin. Și-ați găsit-o. O parte. Destul. Exact cât trebuia ca să n-aștepți să se lumineze bine de ziuă și să schimbi cu Flem Snopes jumatea dumatiale de restaurant pe jumatea dumatiale de conac. Și cât ați mai săpat, dumneata și Henry, până să vă lăsați?

— Eu m-am lăsat după a doua noapte, zise Ratliff. Adică după ce mi-a dat, în fine, prin cap să mă uit la bani.

— *All right*, zise unchiu' Gavin. La bani.

— Și Henry, și eu dădusem peste dolari de argint. Unii erau destul de vechi. Unu de-al lui Henry fusese bătut cu vreo treizeci de ani înainte.

— O mină de aur trucată, zise unchiu' Gavin. Una din cele mai vechi șmecherii din lume, și tot te-ai lăsat păcălit. Nu zic de Henry Armstid: de dumneata.

— Da, zise Ratliff. Aproape tot atât de veche ca și batista aia pe care-o lăsa să-i pice Eula Varner. Aproape tot atât de veche ca și pușca lui moș Billy Varner.

Asta a zis atunci. Pentru c-avea să mai treacă un an până să-l oprească pe unchiu' Gavin pe stradă și să-i spună:

— Cu îngăduința Tribunalului, domnule avocat, aș dori să ridic un incident. Doresc să modific o declarație, să adaug un *încă*.

— Să adaugi un *încă*, unde?

— Anul trecut am zis: „Batista aia pe care-o lăsa să-i pice madam Flem Snopes“. Vreau să schimb pe *lăsa* și să pun *lasă încă* să-i pice. Pentru că știu eu pe-un tip care tot umblă după ea.

Pentru că, în șase luni de zile, Snopes nu numai că-și eliminase tovarășul din restaurant, Snopes însuși plecase de-acolo, locul lui în dosul tejghelei unsuroase și chiar și-n cortul de pânză luându-l un alt Snopes, aglutinat prin absorbție de la Moșia Franțuzului, de vidul produs de avansarea primului, ca printr-un fel de osmoză, cum zicea Ratliff, și-așa se-ntinseră ei peste toată Moșia Franțuzului, într-un lanț neîntrerupt, fiecare Snopes din Moșia Franțuzului mai urcând o treaptă și lăsând locșorul de jos liber pentru un nou Snopes, care s-apară de Dumnezeu-știe-unde și să-l ocupe, ceea ce fără-ndoială că se și întâmplase, chiar dacă Ratliff n-avusese încă timp să se ducă până acolo și să vadă.

Și-acum Flem și cu nevastă-sa stăteau într-o căsuță închiriată pe la marginea orașului, și Flem era acum administratorul uzinei

care aducea apa și producea electricitatea pentru oraș. Scandalizarea noastră era în primul rând stupoare; stupoare nu că Flem ocupase slujba, n-ajunsesem încă până acolo, dar stupoare că nu știusem până atunci că există un astfel de post, că există în Jefferson funcția de administrator al uzinei. Pentru că uzina – cazanele și mașinile care acționau pompa și generatorul – erau puse în funcțiune de un mecanic bătrân de la ferăstrău, pe care-l chema Harker, iar de generator și de cablurile întinse prin oraș se îngrijea un electrician particular, plătit cu bucată de oraș – situație care fusese perfect satisfăcătoare de când se adusese apă și electricitate pentru prima dată în Jefferson. Și acuma, subit, din senin, aveam nevoie de un administrator pentru asta. Și tot atât de subit și de simultan, și din senin, un om de la țară, care nici doi ani n-avea de când stătea la oraș și (presupunem noi) nu văzuse-n viața lui lumină electrică până-n prima noapte, acu' doi ani, când sosise cu căruța, era acest administrator.

Asta a fost unica noastră stupoare. Nu că acel om de la țară era Flem Snopes. Pentru că apucasem toți acum s-o vedem pe Mrs Snopes, rareori e-adevărat, și de obicei la restaurant, în dosul tejghelei, cu un șorț unsuros, frigând

cârnați și prăjind ouă cu șuncă și fripturi tari ca talpa pe-un grătar cu petrol pe care grăsimea făcuse coajă, sau poate o dată pe săptămână în piață, totdeauna singură, fără să se ducă undeva după câte știam noi, doar mergând, plimbându-se în nimbul acela de solemnitate și modestie, și solitudine, de zece ori mai impudică și de-o sută de ori mai tulburătoare decât într-unul din costumele acelea de baie pe care femeile tinere începuseră să le poarte pe la 1920 sau cam pe-atunci, ca și cum chiar în secunda dinainte de-a te uita la ea veșmintele ei reușiseră, într-o ultimă și frenetică goană bezmetică, s-o ajungă și s-o acopere. Dar asta numai pentru un moment, pentru că în clipa următoare, doar s-o fi urmărit puțin, le-ai fi văzut muindu-se, veștejindu-se, căzând și, în mersul ei natural, simplu, cu pașii mari, umflându-se și plutind în juru-i ca un inel satelit, o constelație întrezărită prin abureala subțire de brumă banală.

Iar pe primar, pe maiorul De Spain, îl cunoșteam mai de mult. Jeffersonul, Mississippiul, tot Sudul, dacă-i vorba, era încă plin pe vremea aceea de oameni care-și ziceau general sau colonel sau maior, pentru că tații sau bunicii lor fuseseră generali sau colonei, sau maiori, sau poate chiar simpli

soldați, în armata confederată, sau contribuiseră cu fonduri la campania electorală a unor guvernatori ai statului care s-aleseseră. Dar tatăl maiorului De Spain fusese maior adevărat în cavaleria confederată și De Spain însuși absolvise academia militară de la West Point și fusese sublocotenent în Cuba cu trupele, și se-ntorsese rănit – o cicatrice lungă de la începutul părului peste urechea stângă și-n jos până la falcă, care poate că-i fusese făcută, cum foarte firesc presupuneam noi, de-un spaniol retransat pe-undeva și care-l lovide cu sabia sau cu vergeaua puștii, sau poate cu securea, de-un sergent la un joc de zaruri, cum au pretins strategii politici în cursul campaniei electorale pentru scaunul de primar.

Pentru că nu trecuse mult de când se-ntorsese și lepădase tunica albastră de yankeu când ne-am dat seama că între el și Jefferson dezacordul era total și ireconciliabil, și că unul din doi trebuia să cedeze. Și că acel unul nu va fi el: că el nici n-o să fugă din Jefferson, nici n-o să-ncerce să se schimbe, ca să-i fie Jeffersonului pe plac, și că mai curând o să-ncerce el să schimbe Jeffersonul, până ce orașul îi va fi lui pe plac, și că-n cele din urmă – spera tinerețul – va izbuti.